

Γράφει ο Νίκος Ζυγογιάννης

Γράφει ο Ι. Καντ: *"να εν-εργείς και να αισθάνεσαι έτσι, ώστε ποτέ να μη με-ταχειρίζεσαι τον άνθρωπο..."*

ως μέσον αλλά πάντοτε να τον έχεις σκοπό στις προθέσεις και στις πράξεις σου."

1 Ο άνθρωπος (κατά τον Γερμανό φιλόσοφο) ως άτομο (έλλογο ον - βασική προϋπόθεση για την ηθική είναι ο Λόγος) δεν πρέπει να αποτιμάται ως μέσο στους σκοπούς των άλλων ή ακόμα και σε δικούς του. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να απαιτεί όλα τα άλλα έλλογα όντα του κόσμου να τον σέβονται και ο ίδιος να εκτιμά τον εαυτό του με βάση την αρχή της ισότητας με τους υπόλοιπους. Η προτροπή αυτή δείχνει ότι ο άνθρωπος είναι η μεγαλύτερη αξία και γι' αυτό οδηγός της συμπεριφοράς του πρέπει να είναι η συνδρομή του στην επίλυση των προβλημάτων των συνανθρώπων, ανεξαρτήτως φυλής, θρησκείας, χρώματος, ηλικίας, πλούτου, μόρφωσης, πεποιθήσεων και στην εκδήλωση της ατομικότητας και της ιδιαιτερότητάς των.

Στην περίπτωση που ο άνθρωπος αντιμετωπίζεται από τους άλλους και την ευρύτερη κοινωνία (κοινωνικό και πολιτικό σύστημα) ως σκοπός στις ενέργειές τους, κατακτά μια ζωή με ποιότητα. Στον υλικό τομέα, καλύπτει τις βιοτικές του ανάγκες, εξασφαλίζει την υγεία, έχει αυξήσει το μέσο όρο ζωής. Στον πνευματικό τομέα, έχει πρόσβαση σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης και δυνατότητα απόκτησης των μορφωτικών αγαθών από κάθε πηγή ενημέρωσης και

πληροφόρησης και απελευθερώνεται από προλήψεις, δεισιδαιμονίες και στερεότυπα. Στον ηθικό τομέα, καλλιεργεί έναν αξιακό κώδικα, της ανθρωπιάς, της αλληλεγγύης, του σεβασμού με τον οποίο πορεύεται στη ζωή του.

Σήμερα είναι αμφιλεγόμενη η θέση του ανθρώπου. Υπάρχουν φαινόμενα που δηλώνουν ότι ο άνθρωπος χρησιμοποιείται ως μέσον για την επίτευξη οικονομικών, κυρίως, σκοπών από εκείνους που διαθέτουν τη δύναμη. Ας δούμε ποια είναι αυτά τα φαινόμενα και με ποιους τρόπους το πετυχαίνουν.

1. Ο πολιτισμός. Ο άνθρωπος πολιτισμός παρουσιάζει δύο τάσεις. Από τη μια, παράγει αξίες που υψώνουν τον άνθρωπο. Από την άλλη, αυτές οι αξίες έχουν διαχωριστεί από τις γνώσεις που είναι χρήσιμες, βέβαια, γιατί υπηρετούν τον άνθρωπο, αφού τα προϊόντα τους σταμάτησαν την πείνα, αύξησαν το όριο ζωής, έφεραν ευημερία. Όμως, για την παραγωγή, διανομή και κατανάλωση των προϊόντων τους, απαιτείται η συμμετοχή των μαζών. Οι μάζες, χωρίς να το καταλαβαίνουν υπηρετούν το μοντέλο "δουλεύεις μηχανικά και καταναλώνεις μηχανικά" για την αύξηση της παραγωγικότητας. Το αποτέλεσμα είναι η εξαφάνιση των υπεύθυνων ηθικών συνειδήσεων, των ουσιαστικών ανθρώπων. Γιατί δε λαμβάνεται υπόψη ο εσωτερικός τους κόσμος, αλλά μόνο η καταλληλότητά τους να ανταποκριθούν στη λειτουργία του τεχνικού οργανισμού. Έτσι, γεμίζει αγωνία και ταραχή, διαταράσσεται η αυτοπεποίθησή του, γιατί δε γνωρίζει τι είναι, την αλήθεια της ζωής του και έτσι κλονίζεται η ηθική του ελευθερία.

2. Ο καταναλωτισμός. Η οικονομία για να επιβιώσει δημιουργεί, με τη διαφήμιση, τον καταναλωτικό τύπο ανθρώπου, που πρότυπο του είναι η αφθονία. Οι ανάγκες του διαμορφώνονται, δημιουργούνται, αν δεν υπάρχουν. Ο άνθρωπος αυτός χειραγωγείται αφού συμμορφώνεται στις υπαγορεύσεις των μεγιστάνων μαζικής παραγωγής, χωρίς να καταλαβαίνει τη χειραγωγή αυτή. Ο αποπρασσανατολισμός και η αντικοινωνική συμπεριφορά ενισχύεται ακόμα περισσότερο αφού τοποθετεί ο ίδιος την αξία των πραγμάτων πάνω από τον άνθρωπο, η "ευτυχία" αγοράζεται, η αλόγιστη κατανάλωση δείχνει "απλοχεριά". Διαφορετικά, θεωρείται αποτυχημένος. Το αποτέλεσμα, χάνει τον εσωτερικό του έλεγχο και την ουσιαστική αξιολόγηση των πραγμάτων, αλλάζουν τα κριτήρια της κοινωνικής του συμπεριφοράς.

3. Επιθετικότητα-Βία- Εγκληματικότητα.

Καθορίζοντας η διαφήμιση τις ανθρώπινες επιθυμίες που πολλές, παραμένουν ανικανοποίητες, προκύπτουν εγκληματικές πράξεις για παράνομη ιδιοποίηση των αγαθών των άλλων, γιατί το πρότυπο της επιτυχίας συνδυάζεται με το "ιδεώδες" της αχαλίνωτης απόκτησης πραγμάτων.

Όμως, τα όλο αυξανόμενα φαινόμενα βίας και εγκληματικότητας (ένοπλες επιθέσεις, φόνοι, βιασμοί) επιφέρουν η ανικανότητά του να επεξεργάζεται το μήνυμα της πληροφορίας, να σκέφτεται, να συνδιαλέγεται, γιατί η αβεβαιότητα, η ανασφάλεια, γεμίζουν την ψυχή του θυμό, αγανάκτηση που εκρήγνυνται. Έτσι, ένας τέτοιος άνθρωπος γίνεται το μέσον για τη διατήρηση του συστήματος.

4. Τρόπος ζωής στις μεγαλουπόλεις. Ο γρήγορος ρυθμός ζωής στα μεγάλα αστικά κέντρα και ο συνωστισμός αποπροσωποποιούν τον άνθρωπο. Γιατί δεν μπορεί κάποιος να ξεχωρίσει το πρόσωπο του πλησίον του, αφού τα ανθρώπινα πρόσωπα συνεχώς αλλάζουν και οι εικόνες τους σβήνουν. Με αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση και η αγάπη για τον πλησίον αδυνατίζει. Δεν είναι πλέον ο συνάνθρωπος

επώ νυμη υπόσταση με την προσωπική της ιστορία, αλλά μια μονάδα που τον εξυπηρετεί και ύστερα τον προσπερνά αδιάφορα. Αχρηστεύεται η ατομικότητά του και πετιέται στα σκουπίδια.

5. Μ.Μ.Ε. Τα δίκτυα ενημέρωσης καλύπτουν την υδρόγειο και επηρεάζουν, με τη δύναμη της τεχνολογίας και κυρίως της εικόνας, τη γνώμη του πολίτη. Έτσι, τον υποτάσσουν αφού γίνεται παθητικός δέκτης των μηνυμάτων τους, τον χειραγωγούν για να έχει γνώμη καθ' υπαγόρευση των κέντρων που ελέγχουν τα ΜΜΕ.

6. Παιδεία. Η παιδεία έχει καταλήξει να λειτουργεί ως ένας μηχανισμός μεταφοράς και αποθήκευσης γνώσεων με σκοπό την αύξηση του μεριδίου κατά τη διανομή των υλικών αγαθών. Όμως, ο άνθρωπος παραμένει ακαλλιέργητος, ακόμα κι αν αποκτήσει ειδικευση υψηλής ποιότητας, και μετατρέπεται σε αδιαφοροποίητη μάζα, σε ένα πλήθος με ρηχό ψυχισμό και γίνεται εύκολη λεία του κίτρινου τύπου και της προπαγάνδας. Δεν αντιστέκεται στην πνευματική δυνάστευση, δεν αγωνίζεται για ηθικές αρχές και αξίες γιατί δε συνειδητοποιεί την κενότητα και τη μειονεκτικότητά του. Χάνει την προσωπικότητα και την ανθρωπινότητά του.

7. Ο εαυτός. Η ζωή του ανθρώπου είναι αφόρητη, γεμάτη απογοητεύσεις, η ψυχή του γεμάτη απελπισία, ανία, τρόμο. Η ερημιά και ένα εσωτερικό άδειασμα τον κυριεύουν. Πολλές φορές, προσπαθώντας να αποδράσει, να ξεφύγει από τον εαυτό του, "σκοτώνει" το χρόνο του με τρόπους που υπονομεύουν την υγεία του ή τον ντροπιάζουν (αλκοόλ, τυχερά παιχνίδια). Όταν οι διασκεδάσεις αυτού του είδους υπερβαίνουν το μέτρο, γίνονται έξη που τον καταδυναστεύουν και η απόδραση που επιχείρησε για να ξεφύγει το φόβο και τον κίνδυνο της ζωής ήταν αυταπάτη.

Υποκείμενος, λοιπόν, -αν όχι αιχμάλωτος ή υποχείριος- σε ένα κοινωνικό και οικονομικό σύστημα που πολλές φορές του θολώνει την όραση, μηχανοποιεί τη συμπεριφορά του, δένει τη σκέψη του, ο άνθρωπος χάνει την αξιοπρέπειά του, τον αυτοσεβασμό και την αυτοεκτίμησή του. Γίνεται το μέσον για την επίτευξη του σκοπού. Από τη δουλεία αυτή σώζεται αυτός που με τις διανοητικές δυνάμεις του αποστασιοποιείται, δεν αποδέχεται τον κόσμο ως δεδομένο, αλλά διαμορφώνει τις ηθικές, κοινωνικές και κοσμοθεωρητικές του αντιλήψεις.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ.ΖΥΓΟΓΙΑΝΝΗΣ
Καθηγητής